

Pelcz Katalin–Szita Szilvia*

SZÓKÁRTYÁK HASZNÁLATA A MAGYAR MINT IDEGENNYELV OKTATÁSÁBAN

Abstract

The article presents the usage of flashcards in the framework of language learning. Flashcards can help students acquire new vocabulary in a motivating and effective way by developing several skills simultaneously. They present information in small units and allow their user to place them in new contexts. The article gives an overview of the relevant theoretical background and presents various activities around flashcards with emphasis on co-operative learning.

Kulcsszavak: *szókétyák mint szemléltető segédanyagok, nyelvi pontosság és egyértelműség, nyelvtani érzékenység, közvetítő nyelv használata, kooperatív tanulás*

1. Bevezetés

A nyelvtanítás fontos célja, hogy hatékonyan működő, széles körben használható szókinccs kiépítésében segítse a tanulót; a diák olyan mentális lexikont hozzon létre az idegen nyelven is, amely könnyen előhívható és szegmentált. Olyan idegen nyelvi lexikon építése a cél, amely produktív és szisztematikus, amelynek segítségével a diákok az alapelemek ismeretével szabályos kombinációkat képesek generálni.

2. A lexikalizációról

E cél eléréséhez segítségül hívhatjuk az idegen nyelv-oktatás, pontosabban a szókinccs-fejlesztés területén eredményesen használható, a mentális lexikont feltérképező eredményeket, tekintve, hogy ez a téma a 20. század második felétől kedvelt kutatási területet nyújt a pszicholingvisztika számára (vö. Oldfield 1966, Forster 1976, Dell 1992, Levelt 1989, Aitchison 1998).

A kutatások eredményeként elmondható, hogy a mentális lexikon szavai nem függetlenek egymástól, s erre kiemelt figyelmet kell fordítani a tanítás során is. A szavak közötti lehetséges kapcsolatokat is több modell ismerteti: ilyen például a pókháló modell (Gósy 2001), amely azt feltételezi, hogy a lexikon bármely elemei között létrejöhet kapcsolat, mivel az elemek közvetlenül, vagy egy másik elemen keresztül kapcsolódnak egymáshoz. A prototípus modell (Rosch–Mervis 1975), amely szerint a szavak alapjelentése aktivizálja a hasonló jelentésű szavakat. A lexikon elemeit azonosítani kell ar-

* Pelcz Katalin PhD, Pécsi Tudományegyetem, pelcz.kata@pte.hu, Szita Szilvia, Hága/Hollandia, szilvia@magyarora.com

tikulációs, szintaktikai és morfológiai tulajdonságai szerint, valamint meg kell határozni jelentését és használati körét (Aitchison 2003).

A szóasszociációs vizsgálatok is bizonyítják, hogy a szavakat jelentésviszonyaik alapján tároljuk (Gósy–Kovács 2001, Navracsics 2007). A szavak kapcsolódhatnak egymáshoz jelentés szerint, tematikus rendezés szerint (ellentétek, szinonimák stb.) (Gósy 2005: 198). A legszorosabb kapcsolat a szavak között a szemantikai: a mentális lexikonban szinonimasorok, antonim párok találhatóak, illetve gyakran tartoznak egyazon szemantikai mezőhöz.

A beszédprodukción leíró szeriális, paralel és interaktív modellek a lexikalizációt két részre bontják. Elkülönbítik a szemantikai és szintaktikai kódolást a fonológiai kódolástól. A modellek közötti különbségek abban rejlenek, hogy a kettő közötti kapcsolatot miként értelmezik: lineáris kapcsolatot, párhuzamos kapcsolatot, vagy folyamatos oda-vissza kapcsolást feltételeznek (Gósy 2005: 208–213). Forster 1976-os modellje egy központi lexikai egységet vázol fel, melyhez három további egység kapcsolódik. Ezeket az egységeket a használat aktivizálja: az írott nyelvhasználat a grafikus formát, a beszéd felismerés a fonológiai formát, a beszédprodukción pedig a szintaktikai-szemantikai egységet mozgósítja.

3. A szókártyák szerepe az idegen nyelvi mentális lexikon építésében

A mentális lexikon kutatási eredményeit a gyakorlati tanításban szókártyák segítségével is kamatoztathatjuk. A kártyák **szemléltető bázis** teremtenek, összekapcsolnak elméletet és gyakorlatot. Olyan segédanyag, amely segíti a tanulói aktivitást és kreativitást, és nemcsak a tanórák keretei között alkalmazható, hanem az egyéni tanulást is segíti. A kártyákkal a diákok – egyedül vagy kiscsoportokban – tanári segítség nélkül is tudnak dolgozni: ki tudja kérdezni egymást, meg tudja osztani egymással a nehézségeiket, továbbá hasznos tippeket adhatnak egymásnak egy-egy szó vagy kifejezés elsajátítására. A vizuális stimulus segít a tanítási-tanulási folyamat kezdetén, gondoskodik a figyelemfelkeltésről, hatékony használat esetén pedig a kártyák önmagukban is motiváló hatásúak (Bárdos 2000).

A szókártyák nemcsak vizuális alátámasztást nyújtanak, hanem azáltal, hogy tapinthatók és megfoghatók, a haptikus érzékelés által a bevést is segítik.

A szókártyák további előnye, hogy a diákok egy-egy tanfolyam után (nemcsak a fejükben, de „foghatóan”, egy kis dobozban is) továbbvihetik a hasznos szókinccset a következő szintre, ahol folyamatosan ismételtethet és bővíthetik azt. Ez azért is lényeges, mert az, hogy a diák – hasonló céllal – a tankönyvet a tanfolyam befejeztével még egyszer elejétől végig átveszi, kevésbé valószínű.

Nézetünk szerint a nyelvtanulásban fontos szerepet játszik a **pontosság és egyértelműség**. A pontosság ebben az esetben több szegmensen érint. Egyrészt fontos, hogy a tanulók számára világossá váljon, hogy pontosan mit is várunk el az egész kurzus és a konkrét gyakorlat során, milyen ismeretet fognak megszerezni, illetve gyakorolni. Mindezekon felül fontosnak tartjuk, hogy – amennyiben ez lehetséges – törekedjünk a nyelvi pontosságra. Ennek érdekében a közvetítőnyelv használatát ajánljuk. A módszer veszélye, hogy a magyar

nyelv szekvenciáinak tanulását a közvetítőnyelvhez kapcsolja a tanuló, viszont – leginkább minimum- és alapszinten – ennek a nyelvtanítási módszernek sok haszna van.

Vitathatatlan tény, hogy sok kifejezésnek, lexikai egységnek két nyelv között valóban nincs egyértelmű megfelelője, hiszen a nyelvhasználati szabályok, a jelentés- vagy a stílusárnyalat gyakran eltérőek. Azonban az is kétségtelen, hogy számos kifejezésnek viszont van pontos megfelelője, vagyis a célnyelvi és az idegen nyelvi kifejezés használati szabályai illetve stílusárnyalata gyakran megegyezik (pl. *döntést hoz - take a decision, minden rendben van - everything is fine* stb.) A tanár feladata gondoskodni arról, hogy csak ilyen kifejezések kerüljenek a kártyákra (l. 3. példa).

Különösen előnyösek a kétnyelvű kártyák például szaknyelvi tanfolyamokon, ahol az elsajátítandó szókincs jól körülhatárolható, és fontos, hogy a diákok egy-egy kifejezés pontos megfelelőjét ismerjék (pl. *kérelmet nyújt be - to file a request*).

A kártyák **közvetítőnyelvv** való használata időt takarít meg, segíti az interkulturális szemlélet érvényesítését, segíti a szükséges előismeretek felidézését, a tanulói aktivitás kiváltását, illetve a visszacsatolást (Gagné–Briggs 1974). Tehát a kártyák konkrét dolgokra utaljanak, melyek nagy százalékban fednek le azonos jelentésmezőt a két alkalmazott nyelven.

Tapasztalataink szerint növeli a tanulók motivációját, ha felhívjuk a figyelmet a kártyákkal megtanulható szavak mennyiségére. Ha például egy nyolc fejezetből álló könyvvel dolgozunk, az első órán elmondhatjuk, hogy ha minden fejezetből körülbelül száz szót és kifejezést írunk kártyákra, nyolc lecke után a szókincsünk mintegy nyolcszáz új kifejezéssel gyarapszik. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy egy ilyen fajta, számszerű visszajelzés félrevezető is lehet, a diákokat azonban általában lelkesíti, ha valamilyen módon mérni tudják saját fejlődésüket.

A kártyákon nemcsak célnyelvi kifejezések és azok fordítása szerepelhet. Készíthetünk szókártákat pl. a vonzatos igékhez (ld. 4. példa) vagy rajzos kártyákat adott szókincs (1. példa) vagy épp az igeragozás gyakorlására (2. példa).

Bármelyik típust választjuk is, általános vezérelv legyen, hogy a szókártákon nem csak egy-egy szó szerepel. Növeli a kártyák értékét és használhatóságát, ha azokra **lexikai egységek** (pl. *döntést hoz, házimunkát végez, ez nehéz döntés, ez súlyos probléma* stb.) és **példamondatok** (pl. *Az ing megy a nadrághoz. Jól áll neked ez a ruha. Ráérsz szombaton? stb.*) is felkerülnek.

A grammatikai információk közül főneveknél a többes szám jele, a tárgyeset ragja és az egyes szám harmadik személyű birtokos személyjel, igéknél a múlt idő és a felszólító mód, melléknéveknél pedig a módhatározó képzője valamint a középfok jele szerepelhet a kártyán.

A szókárták egyik nagy előnye, hogy **kis egység**ben mutatják be az elsajátítandó szókincsset. A lineáris programozási technikák elvei (Skinner 1973) párhuzamba hozhatók a szókárták használatával: a tananyagot kis egységekre, lépésekre bontja, tehát a tanuló elemi lépésekben halad előre. Használható megerősítésre, illetve kiegészítő információként egyaránt. Segít az érdeklődés fenntartásában, egyaránt biztosítja az egyéni és a csoportmunka lehetőségét, ugyanakkor széles teret hagy tanárnak és diáknak az alkalmazásban.

Ha a szókártyákkal való folyamatos ismétlésre az órai munka keretében is megfelelő hangsúlyt helyezünk, a kártyák a tanulás igen hatékony eszközévé válhatnak.

4. A szókártyák gyakorlati megvalósítása

4.1. A kártyák elkészítéséről

Nem szükségszerű, hogy a szókártyákat mi készítsük el a diákok számára, amint az sem, hogy minden diák maga írja meg az összes kártyát. A **kooperatív tanulás** elveivel összhangban (Kagan 2001), tanár és diákok közös erőfeszítés eredményeképpen is létrehozhatják a kártyakészletet. A módszer akkor hatékony, ha úgy osztjuk el a feladatokat, hogy például egy szászórás kurzus végére a diákok kb. ezer szókártyával rendelkezzenek. A javasolt munkamenetnél abból indulunk ki, hogy a csoport tankönyvet használ, de a szókártyák természetesen bármilyen más kontextusban is elkészíthetők. A következő munkamenetet javasoljuk.

(1) A könyv egy-egy fejezetén végigérve kérjük meg a diákokat, hogy mindenki egy-egy feladathoz, ill. a fejezet egy-egy szövegéből lista formájában írjon ki adott számú kifejezést, és adja meg a fordítását is. A dokumentum egy sora tehát: *döntést hoz (hozott, hozz) - take a decision*.

(1.1) Mindenkinek adjuk meg előre, melyik szöveg vagy feladat szókincsét dolgozza fel.

(1.2) A csoport nagyságától függően több diák is gyűjthet ugyanabból a szövegből vagy egy diák több szövegből kifejezéseket.

(2) Kérjük meg a diákokat, hogy e-mailben küldjék el nekünk a listájukat. Amikor mindenkitől megkaptuk a listát, nézzük át, javítsuk a hibákat, és másoljuk át a kifejezéseket szókártyákra. (Ebben a fázisban azokat a kifejezéseket módosíthatjuk, de akár el is hagyhatjuk, amelyeknek a fordítással együtt sem egyértelmű a jelentése.)

A kártyák készítésekor időt nyerünk, ha sémát készítünk (pl. a Word *Táblázat* funkcióját használva). A dokumentum első oldalán a magyar kifejezések szerepelnek, a másodikon, tengelyesen tükrözve a fordítás, a harmadikon ismét magyar kifejezések, a negyedikon ezek fordítása stb.. Így a dokumentumot kinyomtatva a magyar kifejezés a kártya egyik oldalára, fordítása pedig a kártya hátoldalára kerül.

(3) A szókártyákat tartalmazó dokumentumot küldjük el minden diáknak. Így a csoportban mindenki megkapja a teljes kártyakészletet, és a diákok önállóan vagy kiscsoportokban bármikor tudnak vele dolgozni. Mi is nyomtassuk ki a kártyákat, hiszen a tanórán is sokféleképpen felhasználhatjuk őket.

(3.1) A tanórán legfőljebb harminc-negyven kártyával dolgozzunk. Ennél többet – tapasztalataink szerint – a diákok nem tudnak egyszerre feldolgozni.

(3.2) Valahányszor használni akarjuk a kártyákat, adjuk fel a diákoknak házi feladatként, hogy nézzék át és tanulják meg a szavakat. Ezzel elősegítjük a hatékony órai ismétlést.

A következő oldalakon a kártyák típusára és felhasználási lehetőségeire szeretnénk néhány példát adni.

4.2. *Az én kártyám, a te kártyád*

- (1) Osszuk ki a szókárttyákat a diákoknak úgy, hogy mindenkinek egyenlő számú kártya jusson (kb. 15-20 darab).
- (2) Kérjük meg a diákokat, hogy néhány perc alatt ismételjék át a kártyáikon található szavakat.
- (3) A diákok párokban dolgoznak. Először kicserélik egymás között a kártyákat, és kikérdezik egymástól a második lépésben átismételt kifejezéseket. (Ebben a fázisban általában a kérdező fél is igyekszik megtanulni azokat.)
- (4) Miután kikérdezték egymást, ismét kicserélik egymás között a kártyáikat, és most a partner kifejezéseit próbálják meg lefordítani. A gyakorlás végére a diákok általában megtanulják a kártyákon szereplő harminc-negyven kifejezést.

4.3. *Szókárttyák az asztalokon*

- (1) Tegyük ki az átismétlendő szókárttyákat négy vagy öt asztalra. Mindegyik asztalra nagyjából egyenlő számú kártya kerüljön (kb. 15-20 darab). A kártya magyar oldala legyen felfelé.
- (2) A diákok kettes vagy hármas csoportokban dolgoznak. Ültessük a csoportokat egy-egy kártyás asztalhoz. Kérjük meg őket, hogy először olvassák át a magyar kifejezéseket. Ha egy kifejezés jelentésére nem emlékeznek, természetesen megfordíthatják a kártyát.
- (3) A következő lépésben a diákok megfordítják a kártyákat, hogy a közvetítő nyelven írott kifejezések legyenek felfelé. A feladat, hogy közösen megpróbálják lefordítani a kifejezéseket. Megoldásukat a kártyák másik oldalával ellenőrzik. A már megbeszélte kártyákat a magyar oldalukkal felfelé teszik vissza az asztalra (így a következő csoport azonnal tudja őket használni).
- (4) Ha a diákok minden kártyát végignézték, kérjük meg őket, hogy még egyszer olvassák át a szavakat – az ismétléssel is segítve a bevéstést –, majd menjenek át egy másik asztalhoz. Ahhoz, hogy ne legyen torlódás egyik asztalnál sem, érdemes egy plusz asztalt is használni a feladat során.
- (5) Két, de legfeljebb három kör után fejezzük be a gyakorlatot.

4.4. *Kártyacsere*

- (1) Osszuk ki a szókárttyákat a diákoknak úgy, hogy mindenkinek egyenlő számú kártya jusson (legfeljebb nyolc darab).
- (2) Kérjük meg a diákokat, hogy néhány perc alatt ismételjék át a kártyáikon található szavakat.
- (3) Ha ez megtörtént, minden diák keres magának egy párt. A pár mindkét tagjának az a feladata, hogy a partner kártyáján levő kifejezéseket egyesével lefordítsa. Aki le tudja fordítani a kifejezést, megkapja a kártyát. Ha nem sikerül lefordítani, akkor – közös ellenőrzés után – a kártya az eredeti tulajdonosánál marad.

- (4) Miután minden kártyát végignézték, a diákok új kettes csoportot alkotnak, és megismétlik a harmadik lépésben leírtakat. (Amennyiben a kártyák száma nagyon egyenlőtlenül alakul, akkor a tanár ezt korrigálja. A kártyák folyamatos keveredésének köszönhetően néhány kör után a diákok rendszerint újabb lehetőséget kapnak egy-két olyan kifejezés lefordítására, amelyekkel korábban nem sikerült megbirkózniuk.)
- (5) Négy-öt kör után fejezzük be a játékot, és kérjük meg a diákokat, hogy olvassák fel a kezükben lévő kártyákról a három leghasznosabb (vagy legnehezebb) kifejezést a csoportnak.

4.5. Társasjáték kártyákkal

- (1) A kártyákat úgy helyezzük el egy üres asztalon, mintha egy társasjáték mezői lennének. Írjunk egy START és egy CÉL kártyát is. Szükségünk lesz egy dobókockára is. A kártyák magyar oldala legyen felfelé.
- (2) A diákok egyénileg vagy kettes csoportokban választanak maguknak egy bábut (lehet pénzérme, radír vagy más kisebb tárgy).
- (3) Az első diák vagy csoport kezdi a játékot: dob a kockával, és a kocka által meghatározott számú mezőt lép előre. A feladat a kártyán lévő kifejezéshez kapcsolódik, típusa attól függ, hányast dobott a csoport, például:
 - (3.1.) = *Tegyén fel egy kérdést a szomszédjának/szomszéd csoportnak a kártyán levő kifejezéssel!*
 - (3.2.) = *Alkosson kijelentő vagy kérdő mondatot jelen időben a kártyán levő kifejezéssel!*
 - (3.3.) = *Alkosson kijelentő vagy kérdő mondatot múlt időben a kártyán levő kifejezéssel!*
 - (3.4.) = *Alkosson jelen idejű feltételes mondatot a kártyán levő kifejezéssel!*
 - (3.5.) = *Alkosson múlt idejű feltételes mondatot a kártyán levő kifejezéssel!*
 - (3.6.) = *Kérje meg a szomszédját/szomszéd csoportot, hogy alkosson egy mondatot a kártyán levő kifejezéssel!stb.*

A gördülékenység kedvéért a feladattípusokat érdemes még a játék kezdete előtt felírni a táblára.

- (4) A játék addig tart, amíg legalább egyik csoport célba nem ér.

4.6. Minden kártya egy asztalon

- (1) Terítsük ki a kártyákat egy szabad asztalra. A közvetítő nyelvű kifejezés legyen felfelé. (Több mint nyolc résztvevő esetén érdemes két kártyakészlettel dolgozni.)
- (2) A diákok körülállják az asztalt. A cél az, hogy a csoport az összes kifejezést együtt átismételje. Kérjük meg a diákokat, hogy aki bármelyik kifejezést le tudja fordítani, tegye meg. Valaki más (vagy a szóban forgó diák maga) a kártya hátoldalával ellenőriz.
- (3) Kérjük meg a diákokat, hogy ezek után a kártyát úgy tegyék vissza, hogy a magyar oldal legyen felfelé.
- (4) A játék addig tart, amíg a diákok minden kártyát le nem fordítottak.
- (5) Végül adjunk a diákoknak néhány percet, hogy újra átismételjék a kifejezéseket.

5. Lehetséges kártyafajták

5.1 Képes kártyák: Hány óra van? (A1)

	Egy óra van. Tizenhárom óra van.
	Öt óra tizenöt perc van. Tizenhét óra tizenöt perc van. Negyed hat van.
	Hat óra negyvenöt perc van. Tizennyolc óra negyvenöt perc van. Háromnegyed hét van.
	Egy óra harminc perc van. Tizenhárom óra harminc perc van. Fél kettő van.

5.2. Képes kártyák: kártyák a ragozás ismétlésére (A2 szint)

	vásárol (vásárolni) vásárolok vásárolunk vásárolsz vásároltok vásárol vásárolnak vásárolt, vásárolj
	tévét néz (tévét nézni) tévét nézek tévét nézünk tévét nézel tévét néztek tévét néz tévét néznek nézett, nézz
	tornázik, (tornázni) tornázom / tornázok tornázunk tornáztok tornázol tornáznak tornázik tornáznak tornázott, tornázz

5.3. Kétnyelvű szókártyák: munkahelyi tevékenységek (B1 szint)

(A kártyák két oldala – amelyek a szókártyákat tartalmazó dokumentumban két egymást követő oldalon állnak – itt egymás mellett szerepel.)

számlát ír (írt, írj)	write an invoice	megvizsgálja a beteget (megvizsgálta, vizsgáld meg)	examine a patient
felhív egy ügyfelet (felhívott, hívj fel)	call a client	matematikát tanít (tanított, taníts)	teach mathematics

5.4. Egynyelvű szókártyák: Vonzatos igék (B1-B2 szint)

(A kártyák két oldala – amelyek a szókártyákat tartalmazó dokumentumban két egymást követő oldalon állnak – itt egymás mellett szerepel.)

gondol	gondol vmire/vkire (gondolt, gondolj)	aggódik	aggódik vmiért/vkiért (aggódott, aggódj)
foglalkozik	foglalkozik vmivel/vkivel (foglalkozott, foglalkozz)	haragszik	haragszik vkire vmiért (haragudott, haragudj)

5.5. Egynyelvű szókártyák: főnév-ige szókapcsolatok (B2 szint)

(A kártyák két oldala – amelyek a szókártyákat tartalmazó dokumentumban két egymást követő oldalon állnak – itt egymás mellett szerepel.)

kérelem	kérelmet benyújt kérelmet elfogad kérelmet elutasít	időpont	időpontot kér időpontot egyeztet időpontot elhalaszt
döntés	döntést hoz	alkalom	megragadja az alkalmat elszalasztja az alkalmat

Arra külön felhívjuk a figyelmet, hogy e kártyák az interaktív táblák segítségével is remekül használhatóak.

6. Összefoglalás

Összegezve a gyakorlatok hasznosságát, elmondhatjuk, hogy a szókárták hatékonyan megmozgatják a tanulási folyamat kognitív szintjeit. Az ismeretek területén segítik a felismerést és az emlékezést, rávilágítanak az összefüggésekre, egyszerre támogatják az alkalmazást és az analízist. Növelik a nyelvtani érzékenységet, ami arra teszi alkalmassá a diákokat, hogy felismerjék a szavak mondatokban betöltött funkciót (Szirmai 2003, Ottó–Nikolov 2003). Szekvenciák összekapcsolásával segítenek a komplex nyelvi rendszer működésének, logikájának megértésében, tehát a szintézisben. A kognitív szintek mellett fejlesztenek egyes affektív készségeket is, például az odafigyelést és a reagálási képességet. Erősítik a kockázatvállalást, a gátlásosság csökkentésével erősítik az önbizalmat.

Hasznos, érdekes és hatékonyan alkalmazható segédanyagai a nyelvoktatásnak.

Irodalom

- Aitchison, Jean 1998. *The Articulate Mammal. An introduction to psycholinguistics*. London–New York: Routledge.
- Aitchison, Jean 2003. *Words in the Mind. An Introduction to the Mental Lexicon*. Oxford: Blackwell.
- Bárdos Jenő 2000. *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapja és gyakorlata*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Dell, Gary S. 1992. The Retrieval on Phonological Forms in Production: Tests of Predictions from Connectionist Model. In: Marslen-Wilson, W (szerk.) *Lexical Representation and Process*. Cambridge-Massachusetts: The MIT Press. 136–165.
- Forster, Kenneth 1976 Accessing the Mental Lexicon. In: Wales, Robert J.–Walker, Edward (szerk.): *New Approaches to Language Mechanisms*. Amsterdam: North-Holland.
- Gagné, Robert Mill–Briggs, Lesilie John (1974). *Principles of Instructional Design*. Holt, Rinehart and Winston, New York. 212–213.
- Gósy Mária 2001. A lexikális előhívás problémái. In: Gósy Mária (szerk): *Beszéd kutatás 2001*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium. 126–142.
- Gósy Mária 2005. *Pszicholingvisztika*. Budapest: Corvina.
- Gósy Mária–Kovács Magdolna 2001. A mentális lexikon a szóasszociációk tükrében. *Magyar Nyelvőr* 125: 330–54.
- Kagan, Spencer 2001. *Kooperatív tanulás*. Budapest: Önkonet Kft.
- Lengyel Zsolt–Navracsis Judit (szerk.) 2009. *Tanulmányok a mentális lexikonról*. Budapest: Tinta Kiadó.
- Levelt, Willem J. M. 1989. *Speaking: From intention to articulation*. Cambridge-Massachusetts: The MIT Press.
- Navracsis Judit 2007. *A kétnyelvű mentális lexikon*. Budapest: Balassi Kiadó.
- Oldfield, Richard Charles 1966. Thing, words and the brain. *Quarterly Journal of Experimental Psychology* 18: 340–353.

- Ottó István–Nikolov Marianne 2003. Magyar felsőoktatási intézmények elsőéves hallgatóinak nyelvérzéke. *Iskolakultúra* 6–7. <http://epa.oszk.hu/00000/00011/00072/pdf/tan-konf-vita2003-6-7.pdf>
- Rosch, Eleanor–Mervis, Carolyn B. 1975. Family resemblances: Studies in the internal structure of categories. *Cognitive Psychology* 7: 573–605.
- Skinner, Burrhus Frederic 1973. *A tanítás technológiája*. Budapest: Gondolat.
- Szirmai Hajnalka 2003. A matematikai és a nyelvi képesség közötti összefüggés vizsgálata. *Új Pedagógiai Szemle* 5. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2003-05-ta-Szirmai-Matematikai>